

Валентина Пашкова

НАЦІОНАЛЬНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА США

Сільськогосподарські бібліотеки (навчальних закладів, федерального уряду, штатів, торговельних та професійних асоціацій, корпорацій тощо) виникли в США у зв'язку з потребою обслуговування різних категорій читачів. Найпершими в Штатах з'явилися бібліотеки наукових товариств. Серед них - Філадельфійське товариство розвитку сільського господарства (засноване у 1785 р.).¹

Кількість сільськогосподарських бібліотек у США зростала досить повільно: в 1899 р. - 27², в 1934 р. - 125, у 1959 р. - 215³. За деякими даними, у 1985 р. в США та Канаді нараховувалось 227 сільськогосподарських бібліотек⁴. Більшість з них - у складі урядових агенств та навчальних закладів.

Національна сільськогосподарська бібліотека (НСГБ) США започатковувалась при Міністерстві сільського господарства США в 1862 р.⁵ Національною (в США їх три) стала з 1962 р. Це одна з найбільших наукових книгозбірень світу, що є ланкою сільськогосподарської інформаційної мережі США (The United States Agricultural Information Network). Вона, залучаючи кращі сили для організації роботи, кооперує свою діяльність з федеральними структурами, громадськими організаціями, приватними фірмами з метою активнішого обміну інформацією, ліквідації дублювання.

У НСГБ США - 200 бібліотечних працівників та спеціалістів у галузі інформатики та комп'ютерної техніки. Річний бюджет -

близько 16 млн. дол. Бібліотека займає 14-поверховий будинок (штат Меріленд). Довідкова служба дислокується у Вашингтоні.

НСГБ бере участь у діяльності Міжнародної асоціації бібліотекарів і документалістів у галузі сільського господарства, Організації з питань харчування та сільського господарства (FAO) при ООН по розвитку Міжнародної інформаційної системи в сільськогосподарських науках та технологіях (AGRIS).

У фондах НСГБ понад два млн. томів. В основному це друкована продукція - книги, журнали (27 тис. сучасних періодичних видань 40 мовами світу з усіх галузевих питань), звіти, газети та карти. Доволі вагомою частиною фондів є рукописи, аудіовізуальні матеріали (плакати, слайди, фільми, відео- та аудіовідеокасети тощо), фотографії, пакети прикладних програм, оптичні диски.

Особлива увага приділяється програмному забезпеченню (software) з різних проблем сільського господарства. Головним чином це подарунки компаній, які розробляють ці програмні продукти. В спеціальному демонстраційному центрі читачі та бібліотечні працівники можуть ознайомитися з роботою цих програмних продуктів та одержати необхідну інформацію і консультації щодо їх використання та придбання.

Фондами книгозбірні (переважно копіями документів) широко послуговуються в Америці, передусім у бібліотеках університетів, федерального уряду, урядів штатів тощо. НСГБ називають «бібліотекою останнього резерву», тобто її фонди або служби рекомендується використовувати в тих випадках, коли інші бібліотеки чи служби на місцях допомогти в пошуках інформації не можуть.

Велика програма книгообміну (понад 5 тис. партнерів: бібліотеки, урядові агенства, вищі навчальні заклади, міжнародні організації). НСГБ забезпечує іноземних партнерів (серед українських - бібліотека Міністерства сільського господарства України, Харківський сільськогосподарський університет, Національна парламентська бібліотека України, Науково-

1. Paskoff B.M. History and characteristics of agricultural libraries and information in the United States // Library Trends. - 1990. - Winter. - Vol. 38. - №3. - P. 336.

2. Greatehouse C.H. Development of agricultural libraries // Yearbook of agriculture, 1899. - Washington, D.C.: US Dept. of Agriculture, 1899. - P. 491-512.

3. Blanchard J.R. The history of agricultural libraries in the United States // Agriculture literature: Proud heritage, future promise. - Washington, D.C., 1977. - P. 219-235.

4. Directory of special libraries and Information Centers. - 9-th ed. - Detroit, MI: Gale Research Co, 1985.

5. Про історію цієї бібліотеки див.: Fusonie A.E. The history of the National Agricultural Library // Agricultural history. - 1988. - Vol. 62. - P. 189-207.

© Пашкова Валентина Степанівна, Київ, 1994

дослідний інститут луб'яних культур) публікаціями Міністерства сільського господарства США в обмін на літературу з цих країн. Будь-яка організація, що передає публікації науково-дослідного спрямування в НСГБ, отримує матеріали Міністерства сільського господарства США. Обмін здійснюється за принципом «назва на назву». Щорічно в результаті цього НСГБ отримує приблизно 70 тис. назв літератури.

Широкий спектр і видавничої діяльності книгозбірні. Друкована продукція (путівники, проспекти послуг, бібліографічні покажчики різних типів та видів, довідкові видання, фактографічна інформація) дає змогу ширше інформувати спеціалістів сільського господарства про нову літературу, фонди бібліотеки, її служби. Найпопулярніший серед бібліографічних покажчиків - «Bibliography of Agriculture» (виходить з 1942 р.).

Довідково-пошуковий апарат НСГБ містить карткові та електронний каталоги, довідково-бібліографічний фонд (є в кожному з залів) та комп'ютерні бази даних (наприклад, 400 з них можуть використовуватися в процесі обслуговування читачів співробітниками довідкової служби). У головному читальному залі читачі активно працюють з 23 базами даних на CD-ROM (Compact Disk-Read Only Memory). Їх використання значно розширює можливості зберігання інформації та інформаційного пошуку, бо, як відомо, один диск CD-ROM зберігає 275 тис. друкованих сторінок.

Довідкова служба НСГБ виконує замовлення американських і зарубіжних споживачів. Вони приймаються як особисто, так і телефоном, письмово, застосовується електронна пошта (E-mail) та ін.

У проспекті послуг, зокрема, йдеться, що працівники бібліотеки можуть: проводити недеталізований інформаційний пошук за темою читача по кількох базах даних; здійснювати вичерпний пошук інформації за відповідну плату; складати бібліографічні покажчики, путівники, готувати фактографічну інформацію з популярних тем; допомагати споживачам розробити стратегію пошуку інформації та вибрати відповідні засоби пошуку; надавати інформацію про спеціалістів чи організації, які здатні забезпечити необхідною інформацією; інформувати щодо поточних досліджень, здійснюваних дослідницькими структурами Міністерства сільського господарства США тощо.

Читачі обслуговуються в кількох читальних залах. У головному - багатий довідково-бібліографічний фонд. Представлені різноманітні довідкові (енциклопедії, довідники та словники) і бібліографічні видання. Працюють зали періодики, спеціальних колекцій, мікроформ (1 млн. мікрофіш, 13 тис. мікрофільмів). У залі спеціальних колекцій зберігаються рідкісні та

цінні видання, фотографії, рукописи й архівні документи, є велика підбірка торговельних каталогів, що нагромаджувалися протягом багатьох років, карти, гербарії.

У НСГБ функціонують спеціалізовані інформаційні центри, які виникли у зв'язку з пріоритетними напрямками розвитку сільського господарства відповідно до завдань Конгресу США, Міністерства сільського господарства, інтересів професійних організацій завдяки фінансовій підтримці компаній або приватних осіб. Такі центри (у 1992 р. працювали з 11 тематичних напрямів - сільськогосподарська торгівля та маркетинг; альтернативні фермерські системи; догляд та утримання тварин; аквакультура; біотехнологія; їжа і харчування; геном рослин; якість води та ін.) пропонують широкий спектр форм обслуговування - від довідково-бібліографічного та підготовки матеріалів з вузьких питань сільського господарства до створення мережі організацій по розповсюдженню інформації.

Так, центр «Сільськогосподарська торгівля та маркетинг» на потребу читачів (1991 р.) підготував матеріали (стосуються восьми східноєвропейських держав), які включали відомості про країну (основні сільськогосподарські культури, торговельні партнери тощо), списки літератури, де йдеться про стан сільського господарства та торгівлі в ній), адреси, за якими можна отримати інформацію.

У 1992 р. один із щоквартальних випусків періодичного видання цього центру був повністю відведений питанням допомоги США Росії та іншим молодим незалежним країнам колишнього Союзу. Тут подано фактографічну інформацію (програми з сільського господарства й торгівлі та організації, що їх здійснюють, фонди, конференції тощо), списки літератури з цих питань.

У 1970 р. в НСГБ створюється база даних - електронний аналог «Bibliography of Agriculture» під назвою AGRICOLA - AGRICULTURAL ONLINE ACCESS. Вона містить бібліографічні записи журнальних статей, монографій, дисертацій, патентів, пакетів прикладних програм, аудіовізуальних матеріалів, звітів з питань сільського господарства. До 1984 р. AGRICOLA відображала тільки документи, які зберігалися в НСГБ. Нині в ній відображається ширше коло джерел і нараховується приблизно 3 млн. записів (за даними 1992 р.). Більшість документів - англійською мовою, третина - західно-європейськими мовами, слов'янськими, східними та ін. 15% включених матеріалів реферується.

AGRICOLA порівняно з двома іншими провідними базами даних з питань сільського господарства - AGRIS та CAB ABSTRACTS - забезпечує споживачів інформацією переважно про американську літературу.

Для працівників Міністерства сільського господарства США пошук в AGRICOLA безкоштовний, для інших читачів - платний. Віддалений доступ (on line) забезпечується комерційними розповсюджувачами-продавцями: DIALOG INFORMATION SERVICES, Inc., TA BRS INFORMATION TECHNOLOGIES.

Доступ до даних AGRICOLA можна здійснити і за допомогою CD-ROM, які розповсюджуються Silver Platter Information, Inc. та OCLC (on line Computer Library Center).

Інформаційний пошук в AGRICOLA здійснюється за допомогою мови, яка базується на Булевій логіці і може вестись за різними ознаками: за словами, які зустрічаються у назвах монографій або журнальних статей, за авторами (в тому числі колективними), за предметами, датами випуску журналів, назвами журналів, за мовами, видавцями, агенствами-спонсорами тощо. Послугуються тезаурусами CAB International та Предметними рубриками Бібліотеки Конгресу.

Велику увагу приділяє НСГБ розробці та застосуванню нових технологій, наприклад, поєднанню мікрокомп'ютерів, сканерів, оптичних дисків та інших пристроїв, призначених для покращення зберігання документів і доступу до інформації.

НСГБ та 41 місцева бібліотека беруть участь (з 1986 р.) у програмі, мета якої створити та перевірити на практиці нові електронні методи зберігання повних текстів і зображень.

Розроблена Смітсонівським інститутом методика дозволяє обробляти друкований текст, графіки, ілюстрації в такий спосіб, що їх можна зберігати та відтворювати, використовуючи комп'ютери (приміром, на відповідних цифрових відео- та оптичних дисках, магнітних стрічках тощо). Пошук інформації можна вести за будь-якими ознаками, послугуючись повними текстами, ілюстраціями, графіками. Отже, розширюються межі обслуговування читачів, спрощується доступ до бібліотеки, в тому числі

поза її географічними границями. Це - один із шляхів втілення поширеної у США концепції «бібліотеки без стін». Її реалізації сприяє і запроваджена в НСГБ система електронної інформації про бібліотеку (An Electronic Bulletin Board System): про її видання та служби, засоби обміну інформацією між бібліотеками, центрами інформації та споживачами. Система діє цілодобово. Для запровадження необхідні: комп'ютерний термінал або комп'ютер, модем, відповідне програмне забезпечення (Remote Bulletin Board System for Personal Computers - RBBS - для комп'ютерів фірми IBM).

За допомогою системи електронної інформації користувачі можуть: отримувати інформацію про години роботи, бібліотечну політику, правила обслуговування програми, служби, календар подій, перелік та розклад занять по користуванню бібліотекою і застосуванню різних засобів інформації, наявні у бібліотечі вакансії тощо; стати учасником «електронних конференцій», під час яких відбувається обмін думками та ідеями (система зберігає всі повідомлення для подальшої відповіді), і де групи споживачів за інтересами обговорюють певні питання; здійснювати обмін програмами, текстами, даними між користувачами, передавати, переписувати цю інформацію на свої дискети, що поширюється і на бібліографічну продукцію НСГБ та розроблені нею програми.

Розуміючи значення безперервної освіти бібліотечних працівників, у НСГБ використовують різні форми і методи поновлення спеціальних знань: курси, семінари, лабораторні заняття, індивідуальне та групове стажування.

Підсумовуючи викладене, переконуємось, що характерною особливістю діяльності НСГБ є поєднання традиційних форм роботи з широким застосуванням нових технологій, які базуються на використанні електронної техніки. А це значно поліпшує обслуговування читачів. Отже, досвід НСГБ заслуговує на вивчення та аналіз і бібліотеками України.